

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ ЗДОБУВАЧІВ ВИШІВ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У тезах розглянуто сучасні тенденції в мовній підготовці іноземних здобувачів у вищих навчальних закладах України. Вказано на найвизначальніші способи оптимізації навчального процесу в мовній підготовці іноземних здобувачів.

Ключові слова: лінгводидактика, індивідуалізація і диференціація навчання, сучасні тенденції, антропоцентричний підхід.

Abstract

The abstract discusses current trends in language training for foreign applicants at higher education institutions in Ukraine. It highlights the most effective ways to optimize the educational process in language training for foreign applicants.

Keywords: linguistics, individualization and differentiation of teaching, modern trends, anthropocentric approach.

Вступ

На сьогодні все гостріше відчуваємо потребу в активних творчих особистостях, що є цивілізованими, орієнтованими, прихильними і здатними до постійного самовдосконалення, взаєморозуміння і взаємодії з носіями різних мов та культур. Саме формування і розвиток таких особистостей становить актуальну проблему педагогічної науки сьогодення. І не остання роль у досягненні цієї складної і багатоаспектної мети належить лінгводидактиці. Більш того, є всі підстави говорити про те, що серед дисциплін педагогічного циклу ця наука як раз у сучасних умовах впевненіше посідає одне з провідних місць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Вивчення сучасних тенденцій в мовній підготовці іноземних здобувачів у вищих навчальних закладах України становить значний інтерес як у теоретичному, так і в практичному плані. Удосконалення підходів, методів та способів вивчення іноземних мов не раз ставало об'єктом різноаспектних мовознавчих досліджень. У численних наукових розвідках порушено питання специфіки викладання іноземної мови в навчальних закладах. Зокрема, узагальнено основні тенденції розвитку традиційних та іноваційних засобів навчання іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів (М.Л. Яковлева); висунуто нові ідеї щодо удосконалення підходів, методів та способів вивчення іноземних мов (Т.С. Липченко); висвітлено мету мовної підготовки іноземних студентів-нефілологів (І.І. Зуєнок); розглянуто іноваційні підходи до викладання іноземних мов у певному ВНЗ України (С.І. Кострицька); описано досвід розробки та впровадження інновацій в навчальний процес (О.В. Хом'якова); представлено перспективи використання електронного навчання (Л.А. Карпець); проаналізовано формування комунікативної компетенції в іноземній аудиторії (Т.О. Плотнікова); переглянуто викладання іноземної мови (англійської) на механічних спеціальностях (М.Г. Кашук); подано аналіз стану професійно-мовленнєвої підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти (Н.Д. Скибун); приділено основну увагу необхідності володіння майбутніми юристами іноземною мовою як засобом професійного спілкування в умовах глобалізації правової практики (І.С. Заярна) [1]; досліджено специфіку викладання іноземної мови (англійської) студентам спеціальності «Міжнародні економічні відносини» (Л.В. Корольчук) [2]; відзначено проблеми та перспективи викладання англійської мови (Д.П. Мудрик) [3].

Мета дослідження – розглянути технологію індивідуалізованої і диференційованої мовної підготовки іноземних студентів у процесі педагогічного спілкування. Вказати на найвизначальніші способи оптимізації навчального процесу в мовній підготовці іноземних здобувачів.

Основна частина

Навчальний процес із мовної підготовки іноземних студентів для досягнення визначеної глобальної мети має своєю передумовою глибоке усвідомлення того, що кожний студент виявляє себе як суб'єкт, а не об'єкт діяльності водночас у трьох різних іпостасях: по-перше, як носій певних індивідуально-психологічних властивостей; по-друге, як носій мови та культури, що її обслуговує; по-третє, як людина, що має певний загальноосвітній рівень. Саме врахування інваріантних та варіантних особливостей іноземних студентів дозволяє послідовно здійснювати індивідуалізацію і диференціацію навчання, що на сучасному етапі розцінюють як найвизначальніші способи оптимізації навчального процесу.

Гуманізація навчального процесу з іноземних мов означає насамперед поступову трансформацію навчання в самонавчання, тобто таку форму оволодіння мовою, що її характеризує повна свобода автолінгводидакта – суб'єкта навчальної діяльності – у виборі параметрів усіх ланок цієї діяльності з метою постійного самовдосконалення, що виявляє себе в кількісному і якісному зростанні знань, а також навичок та вмінь щодо їх придбання і використання.

Специфіка самонавчання як форми оволодіння мовою зумовлює потребу в її адекватному методичному забезпеченні – науково обґрунтованому педагогічному впливу на автолінгводидакта з метою створення оптимальних зовнішніх умов і генезису оптимальних внутрішніх умов самонавчання. Такий вплив, як видно із сучасних загальнодидактичних і лінгводидактичних досліджень, пов'язаний із здійсненням педагогічного спілкування викладача і студента на основі їхнього міжособистого контакту, лінгвокультурної взаємодії і навчального співробітництва. Міжособистий, лінгвокультурний і навчальний аспекти педагогічного спілкування, як легко зрозуміти, збігаються з тими якостями, у яких виявляє себе іноземний студент у процесі навчально-пізнавальної і комунікативно-мовленнєвої діяльності.

У загальному вигляді функції викладача і студента як партнерів у педагогічному спілкуванні розподілено таким чином:

- викладач-партнер – ініціатор спілкування, його організатор, творчий провідник панівних на тому чи іншому етапі педагогічних концепцій;
- студент-партнер, який активно реагує на педагогічний вплив, інтерпретатор, модифікатор і реалізатор педагогічних концепцій.

Організовуючи педагогічне спілкування в міжособистому аспекті, викладач мови повинен враховувати такі індивідуально-психологічні властивості своїх студентів, як здібності, темперамент, характер, емоції, почуття, потреби, мотиви, цілі діяльності, інтереси, завдання, побажання і прагнення, вольові якості.

У процесі організації педагогічного спілкування в лінгвокультурному аспекті викладач має брати до уваги, по-перше, співвідношення (тобто близькість або віддаленість) рідної мови студента і мови, що вивчають, а також культур, що обслуговують ці мови. По-друге, треба врахувати наявність у студента певного апріорного комунікативного досвіду, який ми визначаємо як сукупність знань, навичок і умінь індивіду, що їх відносять до сфери комунікативної діяльності і які набувають індивідом до початку вивчення тієї чи іншої мови.

Організація педагогічного спілкування в його навчальному аспекті передбачає врахування загальноосвітнього рівня студента, тобто досвід його навчально-пізнавальної діяльності, який містить:

- а) знання з дисциплін гуманітарного, природничо-технічного і художнього циклів, що складають характерний для більшості країн мінімум;
- б) загальнонавчальні вміння (організаційні, інтелектуальні, пошуково-інформаційні, самоосвітні);
- в) специфічні для вивчення іноземної мови вміння, що конкретизують мовленнєві вміння слухання, читання, мовлення, писання, перекладу.

Спрямоване на досягнення глобальної мети педагогіки і лінгводидактики, педагогічне спілкування у своїх окремих аспектах реалізує складові цієї мети.

Педагогічне спілкування в особистому аспекті реалізує себе у формуванні і вдосконаленні особистості студента, здатної до активної діяльності в різних галузях. Педагогічне спілкування в лінгвокультурному аспекті має своїм результатом формування у студента іншомовної комунікативної компетенції, що ми визначаємо як здатність індивіду до спілкування в рамках більш чи менш широкого кола сфер, тем, ситуацій та видів мовленнєвої діяльності з більшим чи меншим

наближенням до обсягу і рівня середнього носія мови і культури, що її обслуговує. Реалізація педагогічного спілкування в навчальному аспекті веде до формування і вдосконалення студента як носія автолінгводидактичної компетенції, тобто здатності до самонавчання іноземної мови. Ця компетенція, крім загальноосвітнього рівня, містить також специфічні для самонавчання іноземної мови навчальні вміння, що пов'язані з виконанням відповідних автолінгводидактичних функцій.

Технологія індивідуалізованої і диференційованої мовної підготовки іноземних студентів у процесі педагогічного спілкування передбачає:

- презентацію навчального матеріалу по кількох каналах відповідно до основних типів сприйняття (викладач обирає способи презентації: дає студентам прослухати запис, прочитати текст, сприйняти одночасно усний та писемний варіант тексту – на основі знання їх типів сприйняття);

- пояснення значення слів, словосполучень, речень відповідно до основних типів пам'яті: асоціативно-образної, логічної, механічної (при ньому викладач обирає найприйнятніший для тих чи інших студентів спосіб пояснення: за допомогою контексту, ситуації, перекладу, тлумачення, коментування, синонімів, антонімів, словотворчого аналізу, наочності);

- формулювання завдань до вправ відповідно до основних типів мислення: наочно-індуктивного і абстрактно-дедуктивного (викладач може запропонувати студентам виконати вправи, як спираючись на готові зразки і опрацьовуючи невеликі дози навчального матеріалу з наступним синтезом у зв'язаний текст, так і без опори на готові зразки; опрацьовує спочатку текст у цілому з наступним засвоєнням його деталей);

- організацію системи вправ, характер яких (топологія, кількість, послідовність, наявність, підказок, і опор), відповідають різним рівням складності (при цьому викладач дає змогу студентам почати з мінімального рівня, а потім підвищувати складність або йти з найвищого рівня й у разі невдачі, зменшити складність);

- презентацію, крім обов'язкових, додаткових текстових матеріалів, що будують однотипно з основними і на тому ж самому мовному матеріалі, але які відрізняються за змістом з урахуванням розбіжностей в інтересах студентів.

Висновки

Навіть стислий аналіз цих тенденцій дозволяє зробити висновки щодо ствердження антропоцентричного підходу в такій перспективній науці педагогічного циклу, якою є лінгводидактика. Саме такий підхід, безсумнівно, у найбільшій мірі відповідає потребам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Заярна І.С., Юзефович К.А. До питання формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх юристів // Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка». – 2023. – Вип. 4 (22). – С. 108-118.

<http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/3725>

2. Корольчук Л.В. Особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини» // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Збірник наукових праць. Вінниця. – 2025. – №75. – С. 69-80.

<https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-75-69-79>

3. Мудрик Д.П. Викладання іноземної мови (англійської) на механічних спеціальностях: проблеми та перспективи // Методичні студії. Науковий журнал Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. 2024. – №57. – С. 326-335.

<https://doi.org/10.32782/2307-1222.2024-57-33>

Азарова Лариса Євстахіївна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: azarova.larusa@gmail.com

Azarova Larisa Evstakhiivna – doctor of philological sciences, professor, head of the department of linguistics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: azarova.larusa@gmail.com